

עקידת יצחק – עונש לאברהם!

נכתב ע"י הרב משה צוריאלי (פרשת וירא, שנת תשס"ז)

"ויהי אחר הדברים האלה, והאלוהים ניסה את אברהם". (בראשית כב, א).

ידוע לכל חכם כי אין מלה מיותרת בתורה. מה התועלת מהמלים "ויהי אחר הדברים האלה"? הרי היה אפשר להתחיל את הסיפור מן "והאלוהים ניסה". – מפני שאלה זו ענו חז"ל (סנהדרין פט): שתי תשובות:

- **האחת** שזה מפני דבריו של שטן, עת שאברהם עשה משתה גדול כשנגמל יצחק (לפי פשוטו, בגיל שנתיים) וקטרג השטן מדוע לא הקריב לה' קרבן אפילו יונה אחת.
- **תשובה שניה**, מפני התנצחות וויכוח בין יצחק וישמעאל, שישמעאל התרברב שנימול בגיל י"ג, ולא רק בגיל ח' ימים. וענה יצחק שהוא מוכן להקריב לה' גם את כל גופו. כיון שנתגרש סמוך ללידת יצחק (בראשית כא, ז) ודאי כי הרבה שנים עברו מאז ועד לעקידה, אשר לפי דברי חז"ל היה יצחק בן ל"ז שנים אז. (זאת ידענו כי אמו שרה נפטרה אז, בגיל מאה עשרים ושבע).

לכן יפה היקשה "החזקוני" (מבעלי התוספות. ונוסיף כאן על דבריו) והרי יש דיעה במדרש (ב"ר מד) כי "כל מקום שנאמר 'אחרי' [המעשה] הוא סמוך. ואם כתוב 'אחרי' הוא זמן מופלג אחי"כ". ויש שם הסובר לדרוש להיפך. אבל ע"פ הגמרא (סוטה לג ע"ב ורש"י שם ד"ה אחרי דרך) "אחרי" הוא לשון סמוך. ובענינו הרי כתוב "אחרי", משמע סמוך?! וכאמור מגיל שנגמל יצחק ועד לעקידה, עבר זמן רב! לכאורה דברי חז"ל (סנהדרין פט): הם דרוש ולא פשט.

מכל המפרשים המפורסמים רק רשב"ם מטפל בבעיה זו (דברי ר"י אברבנאל בענין אינם מספיקים) וכך דבריו: "כל מקום שנאמר 'אחרי' הדברים האלה' מחובר על הפרשה של מעלה וכו'. אף כאן, אחר הדברים שכרת אברהם ברית לאבימלך לו ולנינו ולנכדו של אברהם, ונתן לו שבע כבשות הצאן. וחרה אפו של הקב"ה על זאת. שהרי ארץ פלשתים בכלל [גבול ארץ] ישראל, והקב"ה ציוה עליהם 'לא תחיה כל נשמה' (דברים כ, טז). וגם [בספר] יהושע (יג, ג. וכן טו, מה-מו) מטילין על ערי חמשת סרני פלשתים גורל. לכן האלוהים ניסה את אברהם [כלומר] קינתרו וציערו כדכתיב 'הניסה דבר אליך תלאה'? (איוב ד, ב) 'על נסותם את ה'' (שמות יז, ז) וכו' וכו'. כלומר נתגאית בבן יחיד שנתתיך, לכרות ברית ביניכם וביניהם? ועתה לך והעלהו לעולה, ונראה מה הועילה כריתת ברית שלך. וכן מצאתי אחר כן במדרש של שמואל (פרשה י"ב) עכ"ל.

טענה מעין זה נמצא גם במדרש ב"ר (נד, ד). ה' כעס על אברהם שכרת ברית עם הפלשתים. "אמר לו הקב"ה: אתה נתת שבע כבשות בלי רצוני? חייך שאני משהה בשמחת בניך ז' דורות. אתה נתת לו ז' כבשות בלי רצוני? חייך כנגד כן [הם] הורגים מבניך שבעה צדיקים ואלוהן חפני ופנחס ושמשון ושאול וגי' בניו (כולם נהרגו ע"י הפלשתים). וכמו כן בניו מחריבים מבניך ז' משכנות, אהל מועד וגלגל נוב וגבעון ושילה ובית עולמים תרין [פעמיים]". הרי שאע"פ לנהוג מנהגי דרך ארץ עם אוה"ע, אבל לא לכרות עצהם ברית ידידות. אלא שרשב"ם חידש כאן ומפרש שדוקא מפני חטא זה הגיע לאברהם שעת צער וצרה של העקידה.

רש"י הירש כתב (בפרשת תולדות) כי יש לנו ללמוד לא רק ממעלותיהם של אבות האומה, כי אם גם מן חסרונותיהם ושגיאותיהם, ללמוד מה לא לעשות. והלך בזה בעקבות חז"ל שמצאו בכל אחד ואחד מגדולי האומה דבר שיש עליו ביקורת. כן אנו בימינו ללמוד מהני"ל לא לחפש קרבתם וידידותם של אוה"ע. והעושה כן, ענוש ייענש. כי ה' חושש שנלמד מאורחות חייהם ומן ערכיהם המשובשים.

[מאמר צדדי, ארץ הפלשתים, כולל עזה וגוש קטיף, היא ממש ארץ ישראל, כדברי רש"י על דברים א, ז וכן ב, כב. וטועים בזה מקצת רבנים בזמננו].

נשוב לבאר לימוד נוסף מפרשת העקידה.

"ויאמר בי נשבעתי נאום ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה וכו' ויירש זרעך את שער אויביו" (בראשית כב, טז-יז).

הנה בספר דברי הימים א (טז, טו-טז) כתוב "זכרו לעולם בריתו, דבר ציוה לאלף דור. אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק". תמה שם פי' רד"ק היכן מצאנו במקרא שה' נשבע ליצחק לתת לו את א"י? והנה בכמה מקומות הבטיח ה' ליצחק לתת לו את א"י, אבל חסרה בכולם ביטוי "שבועה". ונתן רד"ק שם תשובה דחוקה שהשבועה לאברהם ולזרעו היא רק ליצחק, כמו שמפורש "כי ביצחק ייקרא לך זרע" (בראשית כא, יב). וגם רמב"ן (על בראשית כו, ג) נתן תשובה דחוקה אחרת.

אבל נראה שענין השבועה ליצחק מפורש בסוף מעשה עקידת יצחק. כי ה' סיים שם: "כי יען אשר עשית את הדבר הזה וכו' ויירש זרעך את שער אויביו" (פסוקים טז-יז). וכמו שתרגם אונקלוס: "וירתון בנך ית קרוי סנאיהון". וברור שמלחמות אלו לא נאמרו על כיבוש חו"ל כי אם על כיבוש א"י. [כן כתב "ביאור חדש", של ר' יצחק שמואל ריגיו, נפטר שנת תרט"ו]. וכאן היתה השבועה לזרעו של אברהם, כלומר ליצחק. זאת אומרת, בזכות מסירת נפש של העקידה, אנו נזכה לירושת ארץ ישראל. וכאשר אנו קוראים פרשת עקידה בכל בקר ובקר, ראוי לנו לחשוב על סיום נפלא זה, שבזכות מעשה יצחק נזכה לארץ ישראל.

ואמר מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק, כי יצחק שהיה "עולה תמימה" ומעולם לא יצא מארץ ישראל (רש"י בראשית כו, ב), בשמו רמוזים ארבע מן שמות ארצנו. שם יצחק הוא ראשי תיבות: (ארץ) ישראל, (ארץ) צבי (כתובות קיב.), ארצות (חיים) (ירושלמי כלאים פרק ט ה"ג), (ארץ) הקדושה. והוא שהתרעם על עשו, מחריב ארצנו (מגילה ו.).